

HARSU

MIKÄ ON HARSU

Harsun yhtenäinen isäntäluettelo alkaa 1540, jatkuen isältä pojalle, veljelle, vävyille tai vaimon kautta tämän toiselle miehelle tai pojalle¹. Päätyen 1800-luvun puolivälistä kahden sukupolven mittaiseen voimakkaaseen nousuun ja vuonna 1944 laukauksen mittaiseen jyrkkään ja katkeraan tuhoon. Ei kuitenkaan täydelliseen, sillä maat ja mannut jäivät, dokumentit menneestä jäivät, vanha emäntä Tilda kunniaristeineen, muistoineen, lehmineen - avaamaan ja sulkemaan suuren talon ovia kuolemaansa asti viideksitoista vuodeksi.

Harsun uskotaan olevan yksi Karkun kantatiloista 1400-luvulta alkaen Huidan ja Tuomiston (ent. Ruskeapää) välissä, Rautaveden rannalla, alueella, joka on tunnettu rautakautisesta asutuksesta ja sijaitsee aivan lähellä mm. Karkun rikasta korulöytöpaikkaa ns. Palosen polttohautaa. Myös Harsun omalta maalta Rautaveden rannasta on löytynyt rautakautinen kalmisto-alue ja asuinpaikka, nk. Louhilinnan alue. Ne on todettu paikalla suoritetuissa kaivaustutkimuksissa vuosina 1908-9, 1915, 1917 ja 1934.

Järven toisella puolella on kuuluisa Toijalan sotilastilan ja Gaddin suvun paikka sekä Nohkuan kartano eli nk. Packalenin ratsutila. Vanhalle kirkolle soudettiin Palvialan kirk

koveneellä useimmiten kilpaa Packalenin vee-
neen kanssa² peräsimeissä Harsun seppä
Juho Wesslin. Tänä päivänä rannan toiselta
puolelta näkyy Ellivuoren laskettelurinteen
valot. Muistot kertovat vuosisatamme alun
tamperelaisten sunnuntairetkistä Harsun
rannalta Pirunvuoreen syömään eväitään,
laulamaan isänmaallisia lauluja ja pitämään
kansallishenkisiä puheita. (julk. moniste).

Harsu oli 240 hehtaarin maanviljelystila³,
joka oli usein kahtena tilana: Iso-Harsuna ja
Vähä-Harsuna. Vanha rakennuskanta pirtti-
rivi, makasiini ja kotoriheet puotiriviä, sau-
naa, kellaria ja aittaa lukuunottamatta tuhou-
tuivat kun vuonna 1904 niistä rakennettiin 25
metriä pitkä hirsinen päärakennus, onneksi
kuitenkin niin, että rakennuksen itäpäädyn

²Akateemikko Pertti Virtaranta kertoo kirjassaan
Vanha kansa muistelee.

³Vuonna 1932 Suomen Maatilat III kertoo Har-
susta seuraavasti:

Harsu, 0,4 km Karkun asemalta ja 44 km Tampe-
reelta. Omistajat Juho Saaristo-Harsu vuodesta
1891 ja puolisonsa Tilda os. Alastalo v:sta 1892.
Ollut isännän suvulla vuodesta 1764. Erotettu
yksi tila, alaltaan 13 ha. Pa. 209,4 ha, siitä puu-
tarhaa 0,5 ha, peltoa 25, luonnon niittyä 0,9 lai-
dunmaata 3, metsämaata 130 ja joutomaata 50 ha.
Pellot epätasaisia savimultamaita. Talouskeskus
niiden päässä lähellä Kulovettä Tampere Tyrvää-
maantien varrella. Karjasuojassa 22 lehmän na-
vetta ja 7 hevosen talli, rakennettu kivistä 1902,
sikala, 5 sikaa, tehty puusta ja tiilestä. Navetassa
vesijohto (sähköpumppu). Vapaa viljelys. V.1930
oli 1,2 ha kesantoa, 1 puolikesantoa, 1,75 ruista,
0,39 vehnää, 7 kauraa, 0,5 ohraa, 0,5 vihantare-
hua, 0,25 hernetta, 0,9 perunaa, 0,75 rehujuures-
kasveja, 9,8 heinää, 1 ha laidunmaata. Kotieläi-
miä: 4 hevosta, 12 lehmää, 1 sonni, 2 sikaa, 8
lammasta, 20 kanaa. Karja LSK-rotua, sikoja
kehitetään SY-suuntaan. Myydään maitoa, viljaa
ja rehuja Tampereelle. Havumetsästä myydään
saha- ja paperipuita. Sähkövalo- ja voima Mouhi-
järven-Karkun Sähkö Oy:ltä. Kotitarvemylly,
katkaisusirkkeli ja pärehöylä.

¹Jalmari Jaakkola mainitsee Satakuntasarjassa
numero V Harsulta kaksi isäntää; Lassen ja Erkin
eränkävijöiksi vv.1553-1555. Saikkala mainitsee
Satakuntasarjan XI osassa tutkimuksessaan Sas-
tamalan yhteyksistä Merikarvialle s.144 Palvia-
lan Harsun kolme isäntää vuoden 1558 lähteissä:
Lasse, Erik ja Morthn, näistä Erik = Erkki Ju-
honpoika on ollut Harsun isäntänä ko. aikana
1544-1583. Ylä-Satakunnan tuomiokirjan mu-
kaan v:lta 1665, jossa viitataan v. 1595 annettuun
päätökseen eräoikeuksista Otamossa kirkkoherra
Mathiæ Martinilla, Palvialan Jöns Harsus'lla ja
Kiuralan Markuksella jne.

pirtti ja väentupa ovat saaneet säilyttää 1700-luvulta ovensa ja koko päätyseinän maalaamattomana ja sukupolvien kuluttamana tähän päivään asti. Vuonna 1903 rakennettiin komea navetta⁴, jonka kivet koristavat nykyään Vammalan kaupungin Rautaveden rantaa koko kadun matkalta Valkamankadulta Sylväänkadulle asti.

Tänään (tammikuu 1995) Harsun maita vuokraviljellään ja metsätkin ovat vielä perikunnan hallussa, mutta kiinteistöt ovat Urpo ja Maiju Vuorenojan omistuksessa ja Harsu saa kantaan Vanhakievarin nimeä. Miksi on näin, johtuu siitä, että perikunnan ja viimeisen vuonna 1994 elossa olleen lapsen, varanotaari Lea Saariston, tahto oli, että Harsun muistoa vaalittaisiin ja hoidettaisiin niin, ettei se häviä.

MITÄ HARSULLA ON JA MISTÄ SE KERTOO

Isojakotoimikunnan toimituskirja s.82-110

Juho Jacob Solenius oli isojakotoimikunnan kirjuri Karkussa ja Mouhijärvellä. Itse kirja on tarkka selostus Iso-Harsun, Vähä-Harsun ja Seikun tilojen niityistä, pelloista ja metsistä jo vuodelta 1794⁵. Kirja on hyvä lähde-teos tutkittaessa Karkun muidenkin⁶ tilojen syntyhistoriaa. Se sisältää paljon nimiä ja luokitusperusteita.

Laatikkolinen maakauppiaiden kauppakirjeenvaihtoa, ennen kaikkea kuitteja ja tositteita

J.J.Solenius oli maakauppias ja hankki taloon runsaasti mm. tukkuliikkeiden hinnastoja ja mainoksia⁷, puhumattakaan kuiteista ja tilauksista.

Oikeuden pöytäkirjaotteita yli sata

J.J.Solenius ja Juho Juhonpoika Solenius-Saaristo olivat molemmat maakuntakäräjien kirjureina ja siksi esim. perunkirjoituspapereita ja kauppakirjoja on löytynyt yli kolme-

kymmentä kappaletta. Laki- ja asetuskokoelmia on useita 1860-luvulta alkaen.

Karkun seurakunnan tilikirjoja, hautausrahakirjoja ja ääniluettelointia sekä eri rahastojen keräysluettelointia kylittäin ja talottain

Molemmat Soleniuokset olivat kirkon isäntiä. Siksi Harsun arkistot sisältävät paljon seurakuntaa koskevaa tilinpittoa⁸.

Karkun Säästöpankin tilitietoja ja säästökirjoja sekä kirjeenvaihtoa

Molemmat Soleniuokset hoitivat Karkun Säästöpankin tiliasioita. Siksi Harsulta löytyy säästöpankin asiapapereita vuodelta 1886 alkaen. Myös muiden pankkien, kuten Wiipurin ja Turun Säästöpankkien painettuja vuosikertomuksia 1800-luvulta. Paavin ja Karimäen Hatun yhdysviljelmän tilinpito hoidettiin Harsulla.

Suojeluskunnan tilit ja pääkirja

Harsulla hoidettiin suojeluskunnan asiat, myös IKL:n jäsenkirjoja on arkistossa. Samoin Harsulla on Karkun meijerin tilit ja mm. Meijerska Tilda Lehtorannan (Lindroos) työtodistukset ajalta 1898-1906. Tilikirjojen lisäksi tallella on paljon tositteita.

Karkun paloapuyhtiön sääntöjä eri versioina sekä kirjeenvaihtoa

Soleniuokset toimivat paloapuyhtiön asioiden hoitajina⁹. Esimerkkinä löytyy myös Ryömän (sukulaistalo, Hannes Ryömä oli lääkintöhallituksen johtaja) talon palovahinkoluettelo vuodelta 1905.

Oppikirjoja v.v.1845-1930

J.J.Solenius vanhempi opiskeli mm. latinan ja kreikan kieliä¹⁰ ja J.J.S. nuoremman kaikki lapset koulutettiin pitkälle.

Vanhin kartta on vuodelta 1815. Se on Euroopan karttakirja. Logaritmitaulut vuodelta 1845. Erikoisuutena mainittakoon Tyrvään Sanomien päätoimittaja Oskar Söderholmin englannin kielen lukukirja oppikoululaisia varten vuodelta 1901. Erilaisia oppikirjoja on kaikkiaan luettelointi jo yli 180 kappaletta. Miltei kaikki ovat vanhempia kuin vuodelta 1940. Yhteensä kirjoja on luettelointi yli 600.

⁴Työntekijöiden päivälista vuodelta 1902-03 ja urakkasopimus (Harsun arkisto).

⁵Isojaon toimitusmies oli Johan Christof Wirzelius, 24.5.1794, joka myös on piirtänyt Harsun tilakartan vuodelta 1802.

⁶Ruskiapää (Tuomisto), Rapapää (Mäkipään Raipio), Tillo, Passi ja Huida.

⁷Esim. P.Sidorowin kapaletavaraluettelon vuodelta 1890, 80 siv.

⁸Viiniviljoja, ylöskantoluettelo, keräyslistoja, kuolinkirjoja, rakennusrahastoja...

⁹Turun läänin paloapuyhtiön suostuttelukirje J.Soleniukselle v.1901.

¹⁰Tampereen Uutisten artikkeli (viittaa myös Uuden Suomettaren artikkeliin 6.11.1894.

Lehdet ja julkaisut

Harsulle on tullut ainakin seuraavat lehdet useampia vuosia:

Tyrvään Sanomat vuodesta 1904

Huvudstadsbladet vuodesta 1904

Sanansaattaja vuodesta 1876- (ensimmäinen numero löytyi myös)

Den Evangeliske Budbäraren vuodesta 1855- (ensimmäinen numero löytyi myös)

Suomen viikkolehti 1894 -

Uskon elämä, Lähetyssanomat ja Förbundet 1860 - luvulta asti

Aamulehti 1924 -

Maaseudun tulevaisuus 1920 -

Aika 1922 - ja Valvoja-Aika 1923

Hakkapeliitta 1926 - (näytenumero ja ensimmäinen vuosikerta ovat tallella)

Hurtti-ukko 1943 -

Nuori Voima 1921 -

Suomen Sotilas 1925 -

Lotta 1926 - (myös ruotsiksi ilmestynyt Lotta Svärd)

Pohjolan Sankarit 1943 -

IKL:n lehtiä useita

Eläinten ystävä 1943 -

Pyrkijä 1944 -

Kotiliesi 1930 -

Maaailma 1919 - (aikakauskirja)

Pellervo 1901-

Sekä maanviljelykseen, kunnallispolitiikkaan ja hengelliseen elämään liittyviä päivä- ja aikakauslehtiä ja erillisiä julkaisuja, erityisesti isänmaallisia julkaisuja on säilytetty, samoin kuvia ja mainoksia.

Arkistossa on luetteloitu tähän mennessä yli 450 erilaista painotuotetta ja julkaisua niin, että yksi vuosikerta muodostaa yhden yksikön. Erinimisiä lehtijulkaisuja on yhteensä noin sata!

Nuotteja ja nuottikirjoja

J.J.Solenius nuorempi omasi hyvän musiikkikorvan, toimi puhallinorkesterissa ja kirkon kanttorina (siksi kanttorin pulpetin ikkuna Sastamalan kirkossa on "Saariston ikkuna"). Harsun puotirivin katon pudottua löytyi täydellinen käsinkirjoitettu virsikirja nuotteineen¹¹ ja erilaisine messuvaihtoehtoineen

¹¹Nuottikirja lienee arvokkain kansanperinteen dokumentti Harsulla, se on käsin kopioitu jostain vanhemmasta teoksesta, ja sisältää vuoden 1701 virsikirjan virret ja nuotit sekä verrantoja ruotsalaiseen virsikirjaan. Siinä on mm. ruotsalainen

täydellisenä. Irrallisia käsinkirjoitettuja kansanmusiikkinuotteja ja kokonainen Kansanvalistusseuran torvisävelmien partituurikoelma vuodelta 1889 sekä kaksi Karkun torvisoittokunnan nuottikirjaa. Nuottivirsi-kirjaehdotus vuodelta 1865 (katso kohtaa "Esineet kertovat").

Satakunnan maamiesseuran ja Länsisuomen karjanjalostusyhdistyksen vuosikirjoja ja vuosikokousten pöytäkirjoja sekä muita julkaisuja

Karkku on tunnettu karjanjalostuskulttuuristaan ja maatalousharrastuksesta myös kilpailutasolla¹², siksi Harsulla on tietoja mm. hevospilailujen tuloksista jo vuodesta 1862 alkaen, on useita kunniakirjoja ja juhlaohjelmia yms. Esimerkiksi Tyrvään Hippoksen kunniataulu vuodelta 1905 on Harsun seinällä.

HARSUN IRTAIMISTO

Huonekaluja on useita kalustoja ja kaapistoja, kievarin aikaisia hopea- ym astioita. Tauluja, ryijyjä ja mattoja. Kattokruunuja ja kaakeliuuneja. Vapaussodan aikaisia kranaattinkuoria, joista yksi tuhosi taloa niin, että ruokasalin kaakeliuunია oli madallettava yhden kerroksen rikkoonnuttua. Isännän viulu ja Raamattu sekä runsaasti muuta hengellistä kirjallisuutta alkaen 1840-luvulta.

Työkaluista ja laitteista mainittakoon leivonta ja pirttipöydät, pellavan käsittelyyn tarvittavia työkaluja ja laitteita, taikinalukaloita, viljasaaveja, mankeleita, kangaspuita, kirkkoreki, tukkireki ja naisten sekä miesten tarvekaluja.

HARSU KIEVARINA

Maiju Vuorenoja on tehnyt seminaarityönä Tampereen Yliopistolla tutkimuksen Harsun

messu ja otteita saksalaisesta messuperinteestä sekä dominikaaninen messu. Nuotit on kirjoitettu omaperäiselle asteikolle, viivaston alimmalle viivalle.

¹² Karkkulaista on ajanut tuolloin kilpaa ainakin Haapaniemen isäntä Kärppälästä.

kievaritoiminnasta, joka virallisesti oli vuosina 1895 - 1900 ja 1910 - 1926.

Tänä aikana Harsun tilan toiminta sisälsi siis kyytipalvelujen lisäksi normaalin elämänmenon. Myös välikautena 1900 - 1910 Harsulla oli majoitustoimintaa. Rakennettiinhan suuri majoitus- ja liikerakennus jo vuonna 1906. Mainittakoon tässä yhteydessä, että Harsun arkistossa on kieveripäiväkirja vuodelta 1900 ja kopio vuodelta 1920 sekä vanginkuljetuspäiväkirja vuosilta 1893 - 95.

Harsun täydelliset maatalouskalenterit vuosilta 1913 - 1944 ovat mahtava kuvaus elämästä Harsulla¹³.

HARSUN YSTÄVÄPIIRI

Harsun arkistossa on satamäärin, ellei toistatuhatta kirjettä ja korttia, joita etupäässä kotoa poissa olevat lapset ovat kirjoittaneet opiskelupaikkakunniltaan kotiin. Suuri osa on myös kutsuja ja onnitelukortteja tuttavilta. Hautajaiskutsujen joukossa on paljon karkkulaisia merkkihenkilöitä. Mm. piirilääkäri Otto Meurmanin hautausjuhlan ohjelma ja monia lehtileikkeitä on säilynyt. Poliitikko ja lääkintöhallituksen johtaja Hannes Ryömä on ollut sekä yhteistyökumppani että lasten tukija Helsingissä opiskelleille, vaikka hän edusti eri puoluetta kuin Harsut. Harsun lapset kirjoittivat hyvin lämpimästi monesta muustakin ystäväsuhteesta. Toisaalta oli nähtävissä jonkinlaista luokka-ajattelua senaikaisen yhteiskunnallisen tavan mukaan.

ESINEET KERTOVAT

Harsun juhlasalin seinällä on vanhan isännän viulu tänäkin päivänä, samoin vuosisadan alussa ostettu Hirvelän harmooni. Pakarin ullaolta löytyi pari puhallinlaatikkoa ja viulun kaula sekä viulun kannen puolikkaat. On aivan selvää, että talossa on soinnut musiikki hyvin usein. Myös Karkun puhallinorkesteri on soittanut varmasti usein Harsulla. Arkistossa on mm. "Torvisoitto-kunnan oma"-merkinnällä (joka on Juho Soleniuksen käsialaa) omistettu torvisävelmien partituuri vuodelta 1889 seitsemälle torvelle. Harsulla

on myös runsaasti käsin samalla käsialalla kirjoitettua kansanmusiikkia yms. puhaltimille¹⁴. Mainittakoon, että opettaja Vihtori Virtarannalla oli kuoro (Pertti Virtaranta kertoo), joka esiintyi hyvin usein perhejuhlissa. Virtaranta oli opettajana Aluskylän koulussa 43 vuotta.

Päärakennuksen ullakolla on useita hevosten luokkia, etupäässä parittomia. Lippariminen hevonen voitti mm. 2. palkinnon näyttelyssä vuonna 1905 ja 1. palkinnon kilpailussa vuonna 1911. Talossa oli viisi hevosta. On selvää, että niiden menestyminen ja ominaisuudet olivat usein esillä.

Kangaspuita on vielä kolmet. Kaikki talon tyttäret tekivät omat riijiänsä talon vanhan riijiyn mukaan. Tytöt menestyivät myös kilpailuissa, samoin talon emäntä Tilda. Esimerkiksi Heinoon suuressa maatalousjuhlanäyttelyssä vuonna 1927 tuli taloon useita palkintoja.

Sahtitynnireitä ja sammioita on vielä jäljellä. Pertti Virtaranta kertoo, että kylän koulun (Aluskylän koulu perustettu v.1873) opettaja Aron Pitkänen viihtyi paremmin sahtitynnyrin vierellä Harsulla kuin kylän lapsia opettamassa. Mistä syystä kyläläiset olivat hänelle kääremeissään.

Viinisurvin on varmaan hyvin harvinainen, mutta sitä tarvittiin, kun tehtiin kirkkoviiniä. Muuta selitystä en keksi (kirjoittajan huom.).

Kievarin aikana oli joka huoneessa hälytyskello, tai oikeammin nappi langan päässä, jolla voitiin ilmoittaa keittiöön, että apua tai palvelusta jossain kievarin viidestä huoneesta tarvittiin. Laite oli tamperelaista tekoa, ja se on vieläkin kunnostettavissa.

NIMILUETTELOITA JA HENKILÖTIETOJA

Kilpa-ajotaulukot vuosilta 1862 - 1877
Satakunnan maanviljelysseuran jäsenluettelot 1883 ja 1885
Tampereen liikepiirin kirja 1921
Tampereen puhelinluettelot 1921 ja 1924
Tyrvään Suomalaisen Yhteiskoulun ja Valmistavan koulun kertomus lukuvuosista 1904 - 1907

¹³Kievarikautena on kaikki tallella vuodesta 1913 vuoteen 1942, eli siihen saakka kun Jaakko Saaristo hoiti taloa.

¹⁴Jaakko on soittanut nuoteista päätellen bassoa (tuuba) ja Juho Es- ja B-kornettia.

Tyrvään Suomalaisen Yhteiskoulun vuosikertomus 1919 - 1920

Tyrvään Yhteiskoulun kertomus 1927 - 28

Viipurin Säästöpankki 1845 - 1894

Karkun seurakunnan ylöskantoluettelot kylittäin

Karkun seurakunnan äänioikeusluettelo taloittain 1909

Karkun seurakunnan hautausrahat 1864 - 96 ja erillinen kirja 1867 - 69

Harsun vankienkuljetuspäiväkirjat 1893 - 95

Harsun kieveripäiväkirjat vuosilta 1900 ja 1920

Suomen yleinen maatalousnäyttely vuodelta, jossa Länsi-Suomen maatiaiskarjan luettelo 1922

Pellervon kalenteri Aarne Pura 1939 sisältää päiväkirjan työkäynneistä Karkussa

Turun läänin paloapuyhtiön kuittivihko 1900 sis. talojen vakuutusarvot Karkussa 27.- ja 22.11.1926

Aleksanterin Yliopiston ohjelma vuodelta 1915 - 16

Maataloustuottajain keskusliiton kesäjuhlien ohjelma Porissa 1926

Karkun maatalousseuran 25-vuotisjuhla ja näyttely Heinossa 1927 sis. kaiken minkä maatalousväki Karkussa kykeni esille asettamaan.

Henkilötietoja Harsun asukkaista

Erick Harsw, eränkävijä Karkun Palvialasta 1553 (Kansallisarkisto N:o 130 a) ja 1558 (Kansallisarkisto N:o 2065).

Morthn (Martti) Harsu, eränkävijä Karkun Palvialasta v. 1558.

Lasse Harsu, eränkävijä Karkusta v.1554-55 (KA N:o 1972 ja 1978)¹⁵ ja v.1578 (KA N:o 2064)¹⁶

Jussi Harsu oli kupariseppä (1565 - 76), josta tuli 1576 Ison-Harsun isäntä ja seuraavana pitäjän nimismies. Samoin kupariseppänä toimi kyseisenä aikana **Markus Harsu**¹⁷.

Jöns Harsus oli v. 1595 eräoikeuden omistaja Otamon alueella Merikarvia-Isojärvi-linjalla, Isojärven takana¹⁸

...

Juho Jaakko (Jaacob) Solenius

s. 29. 5. 1827 k. 30.10. 1894.

Tampereen Uutiset kirjoittaa 6.11.1894 seuraavasti:

"Viime lokakuun 30. pnä kuoli Karkussa entinen tilallinen ja maakauppias Juho Jaakko Solenius, joka oli syntynyt 29 pnä toukokuuta 1827, muutama aika sitten joutui hän, kertoi U.S. (Uusi Suometar) tapaturmaisesti hevosen alle ja lieene siitä saanut sisäisen vamman, joka vei hänet hautaan. Minkäänlaista kouluopetusta saamatta oli vainaja hankkinut itselleen laajat tiedot. Hän oli aikanaan kunnallislautakunnan esimiehenä ja kirkonisäntänä. Useat saivat häneltä hyviä neuvoja lakiasioissakin. Tarkasti seurasi hän ajan rientoja, ahkerasti sanomalehtiä lukies-
sa. Omituisinta oli, että hän, vaikka oli ihan koulua käymätön, taisi neljää kieltä: suomea ja ruotsia hän puhui (ja kirjoitti) latinaa ja kreikkaa hän ymmärsi. Viimemainittuja kielii hän luki jotenkin puhtaasti ja taisi kummastakin kielestä kääntää uuden testamentin. Paljon luki hän raamattua, usein myöhään yön selkään nähtiin hänet kirjojen ääressä. Uskonnollisessa mielteissään lieene Solenius kallistunut vähän waldenströmiläisyyteen."

(Vain pari waldenströmiläistä "Pietisen"-lehteä on löytynyt, muuta normaalia hengellistä julkaisua sen sijaan yllin kyllin.)

Kirkkoväärtiksi hänet valittiin v. 1869¹⁹. Isojakotoimikunnan kirjurina hän toimi Karkun ohessa ainakin Mouhijärvellä²⁰.

Karkun Säästöpankin hallitukseen hänet valittiin maafiskaali Calloanderin tilalle tämän sairauden takia 1.3.1886. Johan Jaacob joutui siitä puolestaan eroamaan sairauden takia jo 2.1.1894, jolloin Johan Solenius-Harsu valittiin hänen paikalleen.²¹

¹⁸Satakuntasarja V: Jalmari J. sivu 9: Eräoikeuksia Ylä-Satakunnan tuomiokirjan mukaan (1665) seuraavilla: Järwentaka Mathiæ Martini, Palviala Jöns Harsus...

¹⁹Asiakirja on Harsun arkistossa.

²⁰Eero Maasalo on tutkinut ko. asiakirjoja Mouhijärvellä.

²¹Väinö Selander: Karkun Säästöpankki 1877 - 1967 (Harsun arkisto)

¹⁵Satakuntasarja V: Jalmari Jaakkola, Pohjois-Satakunnan vanha eräkuluttuuri s.87-93.

¹⁶Satakuntasarja XI: Jouko Saikkala, Sastamalan Merikarvian erälinja, siv. 144.

¹⁷Satakunnan Historia IV, s.419.

Juhanna Karoliina Eliaantytär Solenius

Harsun vanhaemäntä s. 19.9.1825 Pirkkalassa, k. 11 tai 10.1.1890 klo 5.00, 64v. 3kk. 22 p:n ikäisenä, haudattiin 7.2.1890.

Juho Juhonpoika Solenius-Saaristo

s. 19.11.1861 Karkussa, k. 27.7. 1931 Karkussa. Juho J. S. piti kestikievaria Harsulla vv. 1896-1900 ja 1910-1931 kuolemaansa asti. Hän toimi kirkonisäntänä. Juho oli isänsä jälkeen Karkun Säästöpankin hallituksessa vuodesta 1894 vuoteen 1898, jolloin pankki asetettiin suoritustilaan. Pankki aloitti kuitenkin toimintansa seuraavana vuonna uudelleen ja oli Harsulla vuokralla 5.5.1899 alkaen²². Tämän jälkeen Juho valittiin uudelleen hallitukseen.

Matilda Vilhelmiina Malakiaantytär

Alanen, s. 26.6.1868 Pirkkalassa, k. 8.12. 1960 Karkussa. Vanhemmat herastuomari Johan Malakias Alastalo, s. 13.4.1827 Pirkkalan pitäjän Memmolan kylässä, k. 27.1.1907 ja Maria Vilhelmiina Antintytär Alanen s. 27.2.1839, k. 12.5.1887. Hänen isänsä taas oli Antti Antinpoika Alanen, tilallinen Pirkkalan pitäjän Lukkilan kylästä. Vuonna 1720 muodostettiin Lukkila-niminen verotila, joka silloin käsitti koko kylän. Vuonna 1779 se jaettiin veljesten kesken. Yksi näistä tiloista oli Alanen, toinen Ylinen. Topias Alasen äidin vanhemmat ostivat sen v.1861. Tilan koko oli 92 hehtaaria. Matildan nuorin veli Väinö Emil, s. 29.8.1880, k. 23.7.1960 oli sahanomistaja Tyrvään Vammaskosken sillan alapuolella, puoliso Lempi Kaarina Rainio Karkusta. Heidän vanhin tyttärensä Salli Katariina oli naimisissa varatuomari, kirjailija, professori Kaarlo Ilmari Turjan kanssa. (Näytelmässä Särkelä itte kerrotaan Väinö Alasen puheesta Vammaskosken sillan vihkiäisistä).

Turjan tytär Tuula Elina, FM, (s.1938) on naimisissa Nesteen toimitusjohtajan Jaakko Veikko Ilmari Ihamuotilan (s.1939) kanssa.

Mainittakoon, että Karl Filemon Alastalolla oli myös höyrysaha²³ vuodesta 1910 Nokialla, siinä oli lisäksi laatikkotehdas ja kuivaamo. Tavarat kuljetettiin rautatievaunuihin Jaakkolan pysäkiltä. Vuonna 1928 joutui Siuron saha Alastalon omistukseen.

Hän perusti myös tiilitehtaan, jonka piti valmistaa 4 milj. tiiltä vuodessa, mutta sairaus esti sen toteutumisen v.1931 ja kuolema 1932.

Jaakko Saaristo, s. 7.4.1908 Harsulla, k. 28.7.1944 Kirvussa.

Tyrvään sanomat kirjoittaa 6.9.1944 näin:

"Suoritettuaan Tyrvään Yhteiskoulussa keskikoulukurssin, ryhtyi hän kotitilallaan harjaantumaan maanviljelijäksi. Jo kouluaikanaan hän osallistui tilalla kaikenlaisiin taloustöihin. Muutamia vuosia myöhemmin (v.1930 lisäys U.V.) hän kävi Ahlmannin maaamieskoulun. Kymmenisen vuotta sitten hän ryhtyi innostuksella viljelemään kotitilaansa (isän kuoltua 1931 lisäys U.V.). Jaakko Saaristo ehti jo vaikuttaa kotipitäjässään monenlaisissa yleisissä tehtävissä. Hän oli sekä huoltolautakunnan että Kansanhuoltolautakunnan puheenjohtaja, jäsenenä seurakunnan kirkkovaltuustossa, Säästöpankin hallituksessa ja isännistössä ym. Erikoisen läheistä hänelle oli maanpuolustustyö. Niinpä hän oli Karkun suojeluskunnan innokkaampia jäseniä nuoruusvuosistaan alkaen, kuuluen mm. sk.esikuntaan useita vuosia. Tämän hänelle rakkaan aatteen, maanpuolustusasian hyväksi hän joutuikin sitten uhraamaan kaikkensa, antaen nuoren elämänsä isänmaalle."

Jaakko Saaristo on soittanut mm. suojeluskunnan soittokunnassa²⁴. Karkun kunnan kansanhuollon johtajaksi hänet määrättiin vuonna 1941. Sotaan jouduttuaan luottamustoimet saivat jäädä, mutta ansioistaan Suojeluskunnan ylikersanttina hän sai sodan 1939-40 muistomitalin soljella. Ensimmäisen luokan vapaudenmitallin Jaakko sai ansioista sodassa 1941. Sodan aikana hänet ylennettiin vääpeliksi. Neljännen luokan vapaudenristin miekkoineen hän sai 2.12.1944 ja samana vuonna myös Itä-Kannaksen ristin. Vuosien 1941-45 muistomitali jaettiin vasta Jaakon omaisille 1957. Siitä kuinka kauan hän oli haavoittuaan ollut Kirvun parantolassa, joka oli sotasairaala, emme tiedä, mutta siellä hän menehtyi 28.7.1944 juuri ennen sodan loppumista.

²²Selander: Karkun Säästöpankki 1877-1967 s.6.

²³Pirkkalan historia (Kaukovalta, Jaakkola, Sorila)

²⁴Olavi Kallioniemi 5.4.1978 Kansanperinteen, erityisesti kansanmusiikin laudatur-seminaarissa. Harsulta on löytynyt runsaasti puhallinorkesterimateriaalia. Ks. "Esineet kertovat"-kohtaa.

Edelläolevan Harsu-esitelmän johdosta haluaa Vuosikirjan toimitus tehdä muutamia lisäyksiä henkilötietoihin.

Taulu 1.

Yrjö Matinpoika, s. 6.4.1731 Vesilahti(?), k. 27.1.1820 Pirkkalassa. 1763 renkinä Vesilahden Palhon Jaakkolassa, vaimo samassa talossa piikana. Yrjö tulee 1767 Vesilahdelta vuokraajaksi Lempäälän Kuljun Annalaan ja muuttaa 1768 vuokraajaksi Pirkkalan Pitkäänniemeen. Pirkkalan Memmolan Alasen isäntä 1791-92. - Puoliso 25.5.1763 Vesilahti, *Maria Yrjöntytär*, s. 2.3.1736 Vesilahti(?), k. 18.1.1820 Pirkkala.

Lapsia

Juho, s. 21.6.1764 Vesilahti. Taulu 2.

Maria, s. 21.1.1768 Vesilahti. - Puoliso talollinen *Elias Kustaanpoika* Kohmalan Uotilasta.

Anna, s. 17.1.1771 Lempäälä, k. 20.9.1800. - Puoliso 16.6.1799 talollinen *Antti Taavetinpoika* Korvolan Einolasta.

Yrjö, s. 19.2.1773 Pirkkala.

Leena, s. 29.9.1775 Pirkkala.

Taulu 2.

Juho Yrjönpoika, (isä Yrjö Matinpoika, taulu 1) Pirkkalan Memmolan Alasen isäntä v.v.1793-1827 - Puoliso 7.6.1795 Pirkkala **Maria Matintytär** s. 4.3.1770 vanhemmat talollinen *Matti Antinpoika* ja *Riitta Kallentytär* Pirkkalan Viholan Litukasta.

Lapsia (syntyneet Memmolan Alasella)

Kalle, s. 27.8.1796, k. 11.9.1796

Eeva Kaisa, s. 31.10.1797. Taulu 3.

Leena, s.29.12.1799

Juho, s. 25.9.1802. Taulu 4.

Maria Liisa, s. 13.9.1805.

Kalle, s. .8.1809

Maria Kristiina, s. 24.3.1812

Elias, s. 10.10.1818

Taulu 3.

Eeva Kaisa, (isä Juho Yrjönpoika, taulu 1) s. Pirkkalassa 31.10.1797. - Puoliso 28.6.1819 Pirkkala, *Elias Juhonpoika Tanhuanpää*, Pirkkalan Vastamäen Hossan isäntä 1815-1844, rusthollari, s. 10.4.1791 Pirkkala, Vastamäki, Tanhuanpää.

Lapsia (syntyneet Vastamäen Tanhuanpäällä (Hossa?))

Eeva, s. 3.9.1819.

Carl Salomon, s. 29.1.1823.

Johanna Karoliina, s. 19.9.1825, k. 10.1.1890. Taulu 5.

Antti, s. 5.9.1834.

Sakari, s. 5.9.1834.

Taulu 4.

Juho, (isä Juho Yrjönpoika, taulu 2) s. Pirkkalassa 25.9.1802. Pirkkalan Memmolan Alasen isäntä v.v. 1827-1858. - Puoliso 15.6.1826 Pirkkala, *Maria Kristiina Juhontytär*, s. .7.1802, k. 19.12.1873.

Lapsia (syntyneet Memmolan Alasella)

Juho Malakias, s. 13.4.1827. Taulu 5.

Johanna Karoliina, s. 4.1.1829, muutti 18.8.1847 Mouhijärvelle.

Kalle Aukusti, s. 4.3.1831.

Akseli, s. 19.1.1835.

Kristian, s. 15.6.1836, muutti 1855 Mustialaan.

Hermann, s. 29.1.1840.

Marjaana, s. 9.12.1841, muutti 1867 Kohoon?

Kustaa, s. 31.3.1844, k. 4.4.1865.

Vilhelmiina, s. 16.3.1846, muutti 1861 Tottijärvelle.

Joel, s. 2.7.1849.

Taulu 5.

Johanna Karoliina, (isä Elias Juhanpoika Tanhuanpää, taulu 2) s. Pirkkalassa 19.1.1825, k. 10.1.1890.
- Puoliso *Juho Jaakonpoika Solenius*, s. 29.5.1827, Karkun Harsun isäntä v.v. 1853-1894, k. 20.10.1894.

Lapsi

Juho, s. 19.1.1861, k. 27.7.1931. Taulu 6.

Taulu 5.

Juho Malakias Juhonpoika Alastalo, (isä Juho Juhonpoika Alanen taulu 3), s. Pirkkalassa 13.4.1827, k. 27.7.1907 Pirkkala. Pirkkalan Memmolan Alasen isäntä 1850-1907. Herastuomari. - Puoliso talollisen tytär *Maria Vilhelmiina Antintytär*, s. 27.2.1839 Suodenniemi, k. 12.5.1887.

Pirkkalan Lukkilan Alaselta, s. 27.2.1839.

Lapsia (syntyneet Memmolan Alasella)

Fabian Konstantin, 22.7.1866.

Matilda Vilhelmiina, s. 26.6.1868, muutti 1892 Karkkuun, Taulu 6.

Kaarlo Filemon, s. 3.2.1870, Taulu 7.

Iida Karoliina, s. 6.10.1871, muutti 4.2.1897 Kiikoisiin.

Frans Paul, s. 27.1.1874, k. 21.9.1878.

Juho Hermann, s. 19.7.1876, k. 9.2.1878.

Juho Malakias, s. 21.10.1878

Väinö Emil, s. 29.8.1880, muutti 13.7.1901 Orivedelle, k. 23.7.1960.

Taulu 6.

Juho Juhonpoika Solenius-Saaristo, (taulusta 4) s. Karkussa 19.1.1861, k. Karkussa 27.7.1931 - Puoliso 1.2.1892 talollisen tytär **Matilda Vilhelmiina Alanen**, (taulusta 5) Pirkkalan Memmolan Alaselta, s. 26.6.1868, k. 8.12.1960

Lapsi

Jaakko Väinämö, s. 7.4.1908, k. 28.8.1944.

Taulu 7.

Kaarle Filemon Alastalo, (isä Juho Malakias Alastalo, taulu 5), s. 3.2.1870, k. 1932. Sahan, laatikko- ja tiilitehtaan omistaja. - I puoliso *Emma Matilda Kallentytär*, s. 8.2.1870, k. 20.7.1898. II puoliso *Amanda Mariana Laurintytär Äimälä*, s. 30.4.1875 Kokemäellä.

Lapsia

Anna Helena, s. 27.9.1904

Paavo Eerikki, s. 1.11.1906

Elina Elisabet, s. 20.3.1909, k. 18.12.1910

Aarre Amos, s. 3.3.1911, k. 12.12.1913

Toivo Kalle Henrik, s. 27.7.1918.

Kuten edelläolevista tauluista selviää, olivat Eeva Kaisa Juhontytär ja Juho Juhonpoika sisaruksia, Johanna Karoliina Eliaantytär ja Juho Malakias Juhonpoika serkuksia ja näinollen Juho Juhonpoika Solenius ja puolisonsa Matilda Vilhelmiina Malakiaantytär olivat pikkuserkut.

Lähteet:

Jalmari Finnen arkisto

Iivari Mellin-sukuselvitys

Pirkkalan syntyneitten ja vihittyjen luettelot, mf-kortit

Juhani Saarenheimo: Vanhan Pirkkalan historia, isäntäluettelot siv. 804, 806